

محلۀ محوری و سرمایہ‌ی اجتماعی (در شهر تهران)

فریدون رمضانی
با مقدمه‌ی دکتر حبیب آقابخشی

تهران

۱۳۹۵

سرشناسه: رمضانی، فریدون، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور: محله‌محوری و سرمایه‌ی اجتماعی (در شهر تهران) / فریدون
رمضانی؛ با مقدمه‌ی حبیب آقابخشی
مشخصات نشر: تهران: سازمان فرهنگی - هنری شهرداری تهران، مؤسسه‌ی نشر
شهر، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۱۷۶ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۹-۰۱۷-۰

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۸۷] - ۱۹۶، همچنین به‌صورت زیرنویس.

موضوع: محله‌ها -- ایران -- تهران -- برنامه‌ریزی

موضوع: Neighborhood planning -- Iran -- Tehran

موضوع: محله‌ها -- ایران -- تهران -- مشارکت شهروندان

موضوع: Neighborhoods -- Iran -- Tehran -- Citizen participation

موضوع: سرمایه‌ی اجتماعی -- ایران -- تهران

موضوع: Social capital (Sociology) -- Iran -- Tehran

موضوع: سبک زندگی -- آقابخشی، حبیب، ۱۳۲۴ -، مقدمه‌نویس

شناسه: نشر شهر

شناسه‌ی اثر: Nashr-e Shahr Institution

رده‌بندی شنگره: ۳۹ / ۸۹ / ۵ / ۷۹ / DSR

رده‌بندی دی‌رجی: ۵۵ / ۱

شماره‌ی کتابشناسی: مل ۸۰ / ۲۲ / ۱

محله‌محوری و سرمایه‌ی اجتماعی (در شهر تهران)

مؤلف:

فریدون رمضانی

ویراستار:

عاطفه تاجیک

ناشر:

مؤسسه‌ی نشر شهر

نوبت و تاریخ چاپ:

اول - ۱۳۹۵

شمارگان:

۳۰۰۰ نسخه

آماده‌سازی و چاپ:

مؤسسه‌ی نشر شهر

شابک:

۹۷۸-۶۰۰-۴۳۹-۰۱۷-۰

بها:

۱۲۰۰۰ تومان

آدرس ناشر:

تهران، میدان آرژانتین، ابتدای بلوار آفریقا،

روبه‌روی پارک سوار بیهقی، پلاک ۶

www.nashreshahr.com

مرکز چاپ:

۸۸۴۲۱۹۰۶ - ۸۸۴۰۹۱۱۲

مقدمه	۹
درآمد	۱۳
فصل اول: اهمیت محله محوری	۱۷
مفاهیم بنیادی	۲۵
سرمایه‌ی اجتماعی	۲۵
اعتماد	۲۶
مشارکت	۲۶
انسجام	۲۶
احساس تعلق	۲۷
شبکه و روابط	۲۸
سمرانی شهری	۲۷
رویدادهای محله‌محوری	۲۸
مدیریت محله‌محوری	۲۸
فصل دوم: مروری بر روش‌های انجام‌شده	۳۱
فصل سوم: نظریه‌ها و مفاهیم مربوط به مدیریت محله	۵۱
تاریخچه‌ی شهرنشینی و حالات در ایران	۵۳
مهاجرت و دگرگونی بافت محله‌ها	۵۶
حکمرانی شهری	۶۱
معیارهای حکمرانی خوب شهری در ایران	۶۲
دیدگاه‌های نظری حکمرانی شهری	۶۴
نظریه‌های معاصر جامعه‌شناسی شهر و محله	۶۸
مکتب شیکاگو	۶۸
نظریه‌ی مرلن	۶۹
نظریه‌ی فلاتگمان	۷۰
نظریه‌ی پیتر دیکنز	۷۲
نظریه‌ی کاستلز	۷۳
نظریه‌ی تونیس	۷۵

محلۀ (مفاهیم و تعاریف)	۷۶
محلۀ محوری، سیاست مدیریت شهری	۸۰
محلۀ محوری و مدیریت محلۀ ای	۸۲
اصول، ویژگی ها و دیدگاه های ناظر بر محلۀ محوری	۹۰
سرمایه ای اجتماعی	۹۳
بورديو	۹۴
کلمن	۹۵
پاتنام	۹۶
آنتونی گیدنز	۹۸
سنارکت	۱۰۲
اسم	۱۰۳
انسجام اجتماعی	۱۰۵
سرمایه اجتماعی در محلۀ	۱۰۶
مدل مدیریت خلۀ ای	۱۰۹
جمع بندی	۱۱۱
فصل چهارم: رابطۀ مدیریت محلۀ و سرمایه ای اجتماعی در شهر تهران	۱۱۷
یافته های توصیفی	۱۱۷
یافته های استنباطی	۱۳۵
تحلیل رگرسیون	۱۴۵
مدل سازی معادلات ساختاری	۱۴۷
جمع بندی	۱۵۰
فصل پنجم: نگاهی به آسیب شناسی مدیریت محلۀ	۱۵۳
فرصت ها و تهدیدهای پیش روی مدیریت محلۀ ای	۱۵۶
آسیب ها در حوزه ی طرح ریزی و تدوین استراتژی ها	۱۵۹
آسیب ها در حوزه ی اجرای استراتژی ها و عملیات	۱۶۱
منابع	۱۶۴

در برنامه‌های توسعه‌ی مسکن، مشارکت واقعی مردم قادر به رفع محدودیت‌های منابع دولتی است، اما گاهی برنامه‌های توسعه در مسیر رشد قابلیت‌های مردم و کاهش وابستگی آن‌ها به خدمات دولتی قرار نمی‌گیرد. در نتیجه، اقدام‌هایی که با اندیشه و تفکر مردم آن منطقه امکان‌پذیر است به دولت واگذار شده، تصمیم‌گیری برای آن‌ها خارج از منطقه صورت می‌گیرد و بدین ترتیب، حتی برخی از توانمندی‌ها و خودکفایی‌ها نیز به وابستگی تبدیل می‌شوند.

مشارکت اجتماعی در جوامع ساده به صورت دیگری و از سوی عواطف و بیشتر درون شبکه‌های خویشاوندی انجام می‌شود و در جوامع پیچیده، فعالیت آگاهانه و هدفمند است که در عرصه‌های اجتماعی از تفکر و اندیشه آغاز می‌شود. برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری، اجرا و نظارت و سرانجام ارزشیابی فعالیت ادامه می‌یابد.

هم‌زمان با گسترش شهرها و پیچیدگی‌های آن، ارائه‌ی خدمات شهری و مدیریت کلان‌شهرها نیز دشوار می‌شود و پیامدهای آن، از کمبود فضاهای سبز تا آلودگی هوا، اسکان‌های غیررسمی و حاشیه‌نشینی، تعارض‌های گروهی

و مانند آن آشکار می‌شود که جز با برنامه‌هایی برای ایجاد هم‌بستگی، وفاق جمعی، مشارکت اجتماعی و بهره‌مندی از استعداد های شهروندان راه برون‌رفتی نمی‌توان یافت.

اینک که اندیشه‌ی برنامه‌ریزی‌های مشارکت‌گرا در جامعه به تدریج جای برنامه‌ریزی‌های متمرکز را می‌گیرد، شهرداری تهران نیز برنامه‌های گوناگونی را به منظور حکمرانی مناسب شهری با فلسفه‌ی «محلهمحوری» طراحی کرده تا ساکنان محله‌ها قادر باشند در فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی مشارکت کنند و برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اجرای آن را خود برعهده گیرند.

د. ابن‌گذر، انتظار می‌رود کنش‌های اجتماعی و ارتباطات متقابل میان کارکنان محله‌ها دوباره رونق یابد و نظارت‌های گروه‌های نخستین، و نه فشارهای رسمی و باسی، بر کاهش رفتارهای انحرافی کارساز شود و ورزش همگانی و سلامت اجتماعی ارزشی محلی شود.

مدیران شهر به مددستی نیافته‌اند برنامه‌ریزی باید در چارچوب واحدهای کوچک شهری باشد تا با ساختار توانایی‌ها و ظرفیت‌های بالقوه‌ی ساکنان محله‌ها، با ایجاد ارتباط مناسب، احترام به منزلت آنان اعتمادشان جلب و مشارکت واقعی آنان فراهم شود تا با رویکرد محلهمحوری در کلان‌شهر تهران بر مسائل شهری فایق آیند، از هزینه‌های بی‌درستی بکاهند و سرمایه‌ی اجتماعی و کیفیت خدمات را افزایش دهند، اما مشارکت واقعی مردم آن‌گاه رخ می‌نماید که ساکنان محله‌ها به مدیران و کارکنان شهرداری اعتماد کنند؛ زیرا گاهی رفتار برخی از کارکنان و بی‌حرمتی به شأن و منزلت افراد گروه‌های اجتماعی این اعتماد را فرومی‌کاهد و مشارکت واقعی را در ورطه‌ی مشارکت صوری می‌اندازد.

آنچه از خلال برنامه‌های توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه‌مان به چشم می‌خورد سه دیدگاه متفاوت به مشارکت مردم است:

دیدگاه غیرمشارکتی: پیروان این گروه مشارکت مردم در امور جامعه را نمی‌پذیرند و تصمیم‌گیری در امور را حق مسلم محرمان خود می‌دانند.

دیدگاه مشارکتی صوری: طرفداران این دیدگاه بر اصول و موازینی که بر

مشارکت واقعی مردم مبتنی است اعتقاد ندارند و فقط بر مشارکت مردم در صحنه‌های انتخاباتی و آرای عمومی تأکید می‌کنند و مشارکت مردم را بیشتر برای رهایی از بن‌بست‌های اقتصادی طلب می‌کنند.

مشارکت واقعی: پیروان این دیدگاه با تأکید بر بند ۱۹ قانون اساسی، که شکل و سازماندهی شوراهای را برای مشارکت فعال مردم توصیه می‌کنند، مشارکت مردم را در اندیشه، برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اجرای برنامه‌های فرهنگی، اجتماعی و عمومی ضروری می‌داند و برای رشد و توسعه در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی بر مشارکت واقعی مردم تأکید دارد. در واقع شوراهای بسط‌ساز مناسبی برای رشد اجتماعی به شمار می‌آیند و از این گذر، مردمان غیرفعال به شهروندان صاحب حق و دارای شأن و منزلت مبدل می‌شوند؛ زیرا از نظر آنان، شهروندی در شوراهای شهروندی وجود است؛ به عبارتی هر فرد ساکن در شهر با محله به در ارتباط دارد بدون در نظر گرفتن پایگاه اجتماعی یا مرتبه اقتصادی اثر.

سرانجام اینکه تکیه بر رویکرد حله‌محوری فقط به افزایش سرمایه‌ی اجتماعی، عرضه‌ی مطلوب خدمات و کاهش هزینه‌ها منجر نمی‌شود، بلکه بر رشد فکری و اعتماد به نفس ساکنان محله‌ها و همچنین سلامت اجتماعی آنان نیز اثر گذار است.

کتاب حاضر حاصل پژوهش همکار ارزشمند آقایان عرب‌زاد و رمضان‌زاد است که دست‌مایه‌های آموزشی و اجرایی مناسبی را برای نظریه‌پردازان سپهر شهری و مدیران اجرایی شهرداری‌ها فراهم کرده است.

حبیب آقابخشی

عضو هیئت علمی دانشگاه